Hovsep Hayreni – Ölümsüzlük Yıldönümünde Nubar Yalımyan'ın Anısına

Posted on 01/11/2022

1982 yılının 5 Kasım akşamı Hollanda'nın Utrecht kentinde MİT cinayetiyle hayattan koparılmıştı. 40'a 1 kalan yıldönümünde kişisel geçmişini, mücadelesini ve işlenen cinayetin anlamını konu ederek analım Nubar'ı.

Ermeni Varto aşiretinin adını pek çoğunuz duymuştur. Zira Hrant'ın ölümünden sonra eşi Rakel'in aynı aşiretten olması nedeniyle onun anlatımları ve başka değinmeler olmuştu. Soyadı kanunuyla devletin rastgele vermiş olduğu isimlerden birini taşıyan Yalım ailesi de aynı aşirete mensuptur.

Cudi dağının eteklerinde hayvancılıkla uğraşan, Van gölünün güneyinden Hakkari'ye kadar yaylalarda çadır vuran bu aşiretin büyüklerinden çokları 1915 Ermeni soykırımı sırasında Müslüman Arap bir aşiretin yardımıyla Cudi dağına sığınmış ve dostları olan Ezdi Kürtlerin de koruyuculuğu sayesinde hayatta kalmışlardı.

TC döneminde varlıklarını yine uzun süre Ezdilerle dayanışma içinde sürdürebilmiş, fakat Müslüman Kürt çevreden gördükleri baskı altında hayli rahatsız bir dönem geçirmişlerdi.

1960'ların başında Ezdilerin Irak tarafına göç etmelerinden sonra kendilerini güvenliksiz hisseden Varto aşiretinin mensupları hayvanlarını satıp daha önceleri yalnızca kışladıkları Silopi'nin köyünde yerleşik hayata geçmiş ve tarıma dayalı komünal bir yaşam sürdürmeyi denemişlerdi. Köyün güvenliğini az sayıda silahlı gençler sağlıyordu. Fakat bir yandan Kürt komşuların çeşitli hak ihlalleri, öte yandan silah arama bahanesiyle devletin zulmü yaşamı çekilmez hale getiriyor ve göçe zorluyordu.

O zamana kadar dış dünyadan kopuk oldukları için nereye gideceklerini de bilmiyorlardı.

Patrikhane'yle ilk bağın kurulduğu 1968'den itibaren Patrik Şınork Kalustyan'ın desteğini alan Orhan Yünkes ile Hrant Küçükgüzelyan'ın özel çabalarıyla Varto aşiretinden çocuklar İstanbul'daki Ermeni yatılı okullarına gönderilmeye başlandı. Başka nedenler yanında bu da aileleri İstanbul'a çeken bir faktör oldu.

Yaşadıkları köyün arazisi üzerine ihtilaflar ve ağalarla mahkemelik durumlar iyice bezdirici olunca anavatanlarını terk ederek önce İstanbul'a, sonra da başka ülkelere göç etmek hepsi için kaçınılmaz olacaktı.

Ermenice okumak için İstanbul'a gönderildiği 1969 yılında Nubar 12 yaşındaydı. O yaşına kadar memleketinin suyunu içmiş, havasını solumuştu yani. Büyüklerinin anlatımlarıyla şekillenmiş acılı bir hafızaya, ezilmişlikten gelen ciddi bir kimlik algısına sahipti. Doğduğu zaman ona verilen isim, Kürtler tarafından öldürülen Reşo dedesinin ismiymiş aslında. Birkaç yıl sonra Nubar olarak anılmış ve resmiyete böyle geçmiş.

İstanbul'daki yatılı okul hayatı Balad'ın Horenyan ilkokul son sınıfıyla başlayıp Surp Haç Tıbrevank'ın ortaokuluyla devam eden Nubar, Ermeni okullarında eğitim görmeyi zorlaştıran devletin keyfi uygulamaları sonucu burada iki yıldan fazla kalamayıp Bezciyan ortaokuluna geçiş yapmış, 1974'de oradan mezun olunca Sahakyan lisesine başlamış, fakat etnik kimliklerini tartışma konusu eden düşmanca uygulamanın yüzlerce öğrenciyi engellediği o dönem Nubar da Ermenice eğitim hakkından mahrum edilmişti.

Buna rağmen, önceki yıllardan başlamış olduğu Ermenice Marmara gazetesindeki çalışmaları sayesinde o kendi anadilini başka arkadaşlarından daha iyi geliştirecekti.

1975'deki toplu göçle İstanbul'a gelen ailesi orada fazla kalmayıp Kudüs'e gitmiş, Nubar için de bu ilk yurtdışı deneyimi olmuştu. Orada tutunamayıp geri İstanbul'a döndüler. Gazetenin

yazı işlerinde çalışmalarına yeniden başlayan Nubar, ilk edebi denemelerini de bu sıralarda gerçekleştirdi.

Batı Ermenicesiyle düzenli şekilde şiir yazan çok nadir insanlardan biriydi. Gençliğe adım attığı o yıllarda birçok arkadaşları gibi Nubar da hızla politikleşti ve kendisine sıcak gelen İbrahim Kaypakkaya'nın fikirlerine bağlandı. 1977'nin 1 Mayıs katliamında bacağından kurşun yarası almış ve tedavi görmüştü.

1978 yılının başında tek olarak Hollanda'ya giden Nubar, orada 1979'un Mart'ında "Baykar" (Mücadele) isimli aylık dergiyi çıkartmaya başlamıştı. Aynı yıl Sovyet Ermenistan'ını ziyaret edip orada yüksek eğitim görmek için başvuru yapmış olmasına rağmen Sovyet bürokrasisinin çıkarttığı zorluklarla bu girişimi sonuçsuz kalacaktı.

1980'de birkaç arkadaşıyla beraber Hollanda Ermeni Gençlik Birliği'ni kurmuştu.

Türkiye'den bağ içinde olduğu TKP/ML ile ilişkisini yurtdışında da sürdüren Nubar, 12 Eylül faşizmine karşı eylemlerde Hollanda'nın en aktif devrimci gençlerinden biriydi. Hollanda dilini erken öğrenip tercümanlığa başlamış ve Türkiyeli birçok göçmenin işlerine yardımcı oluyordu.

Bu vesileyle her görüşten insanla içli dışlı olmasına rağmen korkusuz davranıyor, politik aktivitelerini hiç sakınmadan sürdürüyordu. Bu özelliği onun sivrilip göze batmasını getirecekti. 5 Kasım 1982 akşamı dost görünüp evine girdikleri anlaşılan MİT ajanları onu bıçak darbeleriyle hunharca katlettiler.

Türkiye'deki faşizme karşı Avrupa'da etkinlik gösteren binlerce aktif solcu varken MİT'in bir hedef olarak neden onu seçtiği sorulacak olursa, bunu onun Ermeni kimliğinden ve Ermeni sorunuyla da ilgili olan profilinden bağımsız açıklamak mümkün değildir.

Hatırlanırsa o yıllarda ASALA'nın bir dizi ülkede Türk diplomatlarına yönelik eylemleri oluyor ve dünyada Ermeni soykırımının konuşulmasına yol açan bu silahlı propaganda Türk devletini zıvanadan çıkarıyordu. Ermeni düşmanlığını daha fazla körüklemek için her fırsatı değerlendiren faşist Türk basını intikam naraları atıyor, köşe yazarları MİT'in dışarda ne işe yaradığını soruyor, "Misilleme isteriz" diye feveran ediyorlardı.

Gerçek ASALA militanlarını arayıp bulamayan, punduna düşüremeyen MİT için, Nubar gibi hem komünist hem de Ermeni yurtseveri olan Türkiye çıkışlı bir devrimciyi kolayca hedeflemek bir yanıyla bu atmosferin ürünü olmalıydı. Bundan dolayıdır ki Türk basınında Nubar Yalımyan "ASALA militanı" olarak lanse edilecekti.

ASALA ile bağının olmaması bir yana, Türkiye'de ve yurtdışında o dönem sol kesime de sirayet eden negatif bakışın aksine Nubar ve onun gibi kimlik bilincine sahip Türkiye çıkışlı Ermeni devrimcileri ASALA'ya içten bir sempati duymaktaydılar. Onu soykırımın ve inkarın doğal bir sonucu olarak vücut bulan, hiç bir ülkenin gizli servisinin türetmesi olmayan ve Ermeni halkının ahını alıp adalet davasını gütmeye odaklanan devrimci bir hareket olarak görüyorlardı.

Silahlı propaganda yöntemini açıkça savunmakta olan pek çok Türkiyeli örgütün bu açıdan olsun ASALA'yı anlamak ve dayanışma göstermek yerine çamur atmayı tercih etmeleri büyük bir ayıptı.

Bu faktörün yanında Türk MİT'inin Nubar'ı hedeflemesi şüphesiz ki onun 12 Eylül faşist cuntasını teşhir eden bir devrimci olarak sivrilmesiyle ilgilidir. Herhangi bir Ermeni de değil, komünist bir Ermeni olduğu için hedef seçilmiş, bu cinayetle hem yurtdışındaki Türkiyeli devrimcilere, hem de Ermeni diasporasına gözdağı verilmek istenmiştir.

Katilleri bulunmayan ve faili meçhule dönüşen cinayetin MİT tarafından gerçekleştirildiği şüphe götürmez bir şeydir. Susurluk skandalından sonra Abdullah Çatlı'ları

kahramanlaştırmak isteyen çevreler başka şeyler yanında Nubar'ın katlinin de o ekibin işi olduğunu açık etmekten çekinmediler.

Nubar Yalımyan pek çok güzel değerlere sahip ve inandığı fikirler uğruna ölümü göze alan bir dava adamı olarak çok genç yaşta hayattan koptu. Yaşasaydı sahip olduğu öncü kişilikle, bilinç ve birikimiyle politik alanda etkili olmaktan başka edebi olarak da kendi halkının kültür hazinesine önemli bir katkı yapabilirdi.

Batı Ermenicesiyle o güne kadar yazdıkları, 1915'ten sonra çorak kalan ve ancak parmakla sayılacak yeni şairlerin çıkabildiği bu dile yeni bir soluk getirmeye adaydı…

Ölümünden yıllar sonra arkadaşlarının derleyip Ermenistan'da yayınlattıkları "Verataris Tebi Hayrenik" (Vatana Dönüş) başlıklı şiir kitabı ondan geriye kalan anlamlı bir hatıra oldu. Bu anma yazısında bazı canlı tanıklıklar yanında o kitabın biyografik bölümünden yararlandım.

Ekte kendi çizimim olan kitabın kapak resmi ile Nubar'ın 1 Mayıs 1977'de yaralandıktan sonra tedavi gördüğü hastaneden ve 1979'da Ermenistan'a yaptığı ziyaretten kitapta yer verilmiş olan birer hatıra resmini de sunuyorum.

Yayınlamakta bir gün gecikmekle beraber, her gün kalplerde olması dileğiyle.

Anısına derin saygı, sevgi ve özlemle…

Kaynak: Özgür Gelecek